

amb el nom de «Sant Francesc-s'hi-moria», a la vora d'un antic mas i de la deu coneguda tradicionalment per *Pou-de-Vida*. Nom que es funda en una llegenda popular en aquells llocs, segons la qual Sant Francesc fou retornat d'un mortal defalliment quan l'abeuraren amb aigua d'aquest pou fontal; si més no, el nom fou consagrat en forma il·lustre per Verdaguier amb la seva poesia d'aquell títol, premiat amb la Viola en els Jocs Florals de 1874, i després publicada en «Idil·lis i Cants Místics». El poeta escrivia a Collell el novembre de 1882: «veig que *el Correo* [Catalán] y *La Veu* [del Montserrat] escriuen *San Francesch Almonia*; s'haurà trobat algun document probatiu». La nota 14 de l'*Epistolari Verdaguier* (Casac.-Torrents vi, 241), explica que a *La Veu*, 21-x-82 (i ja 2-ix-82) sortí una nota (del director Collell segurament) citant docs. de l'Arxiu Capitular vigatà, on el mas adjacent es diu *Almonia*, i que aquella capella ja era citada amb aqueix nom en diverses escriptures des del segle XIII, i que la deu ja era coneguda per *Puteo Vitae* abans de néixer St. Francesc d'Assís; és clar que ja endevinàvem que la història de St. Francesc havia de ser llegendaria; aquesta forma documental indicaria, doncs, que a causa d'una dissimilació de dentals *munia* es tornà *muria*, donant peu a la formació de la poètica llegenda sorgida popularment, quan es decidí molt més tard posar el santuari sota l'advocació de St. Francesc. El toponomasta en dedueix que l'arabisme *almunia* (avui estrany al nostre territori fins força més al Sud) devia haver estat viu fins al centre del Princ. abans del segle XIII.

ALTRE. Sobre el pronom neutre *alre* 'altra cosa', arcaisme, supervivent encara dialectalment, que en aquell article situàvem sobretot cap al Ripollès i Cerdanya. Però assenyalam la seva gran freqüència en la ploma de Verdaguier: el fet d'haver-hi recorregut tota la vida, fins en escrits dirigits a lectors ben allunyats de la seva comarca vigatana, mostra que era viva i d'ús ben general encara llavors en terres d'Osona. Sobretot en la locució *si alre no* (o *ja que alre no*), però fins i tot *lo alre* i *alre diria*. *Si alre no* 'si més no' ja en un escrit juvenil de c. 1860 (Inéd. Casac., 199), *ja que alre no* en un altre de llavors (160). També en «Colom» (ed. Torrents, 98.8f., 136.5, 163, 185). Tan escàs és el coneixement que en tenen els nostres erudits, que Torrents en l'*Epist.* III, 76, n. 12, ho creu «lapsus calami» per *altre* (!) quan publica en una carta a Rubió i Ors «perdone'm la llibertat an que li escrich, *si alre no* per l'afecte que li porto» (*Epist.* III, 76, n. 12; no és ell sol l'ignorant perquè també canvià en *altre* aqueixa frase l'editor d'una poesia de Mn. Cinto en les *O.C. Pop.*). I en una carta al seu botxí bisbe Morgades, l'any 1894: «l'adjunta composició --- prenga'n V. S. *si alre no* la bona voluntat», any 1894 (*Epist.* IX, 35; l'ingenu creador no es devia adonar que era mala tàctica apel·lar amb literatura a un home sobergament gelós de les glòries literàries i d'un gran home supeditat inhumanament a la seva fèrula.)

En el seu juvenil assaig èpic «Colom» en feia encara ús més ampli: l'acompanyan al timó, que --- s'era

romput --- y després li ensenyan *lo alre*, que --- s'havia fet inservible a --- de la maror passada» (p. 92), «tot *lo alre* que de malmès hi havia» (162.4f.); «calla --- no pas per falla de paraulas --- *alre* diria, sinó que una abruzadora ullada de Colon las hi ofega» (98.14).

AMANIR. El fet de no trobar-se documentació catalana, ben segura abans del dicc. de Lacav., de 1695, més una cita indefinida i vaga del s. xv, en el *Dag.*, i unes cançons populars, duia a reflexionar si no podia ser un mot manllevat de l'italià. Ja en i, 257a25-30 i 256b22, tendia a negar aquestes enganyoses aparences (si bé quedava l'espina d'un dubte). Amb gran raó, però, m'hi negava: era una llacuna casual dels *Dag.* i *AlcM* no suplerta per les meves lectures. Certament fou medieval també en català, per més que el compartiment popular a què pertany en la llengua, no li donava ocasió d'aparèixer en la nostra literatura sobretot doctrinal, poètica o historiogràfica. De fet no és rara en l'estil populista de StVicentF., *amanir-se* per 'preparar-se': «lo drec, que véu que aquell se *amania* per deffendre's, lexà la donzella» (ms. 276, dels *Sermons*, vocab. Schib).

ANDRÒMINA. El mot *endimari* que en aquest article i s. v. *end-* (III, 355b56-60) dono com a rara (comprovada a Sitges, i que *AlcM* atribueix al CpTarr.) fou usada repetidament per NOLLER (doncs, realment tarragonesa) però en forma femenina *-ària*, que més aviat sembla primitiva (de parlars rústics del Penedès és pròpia la reducció fonètica de *-ia* a *-i*, i fem., són els equivalents *andròmines*, *endergues*, *endèries*): «endreçar el seu quarto, tenir-hi ben net tot aquell munt d'*endimàries* i galindaines que té --- en el prestatge de la paret»; «al tinell de roure s'hi veien *endimàries* de tota mena: gibrells, plats, casseroles --- trampes de caçar, tondoses --- una gran xeringa ---» *O.C.* x, 269.6f., XI, 191.4. La diferència principal amb *andròmines*, a part de la sufixació, la manca de *-r-* pot explicar-se per dissimilació a causa de l'altra *-r*.

ARISPEA 'esquerpor', abstracte valencià antic, deriv. d'un adj. *arisc* (segurament per contaminació del cat. *aspre*, *aspresa*, amb pèrdua dissimilatòria de la segona *r*), corresponent al castellà *arisco* 'esquerp' (potser d'herència mossàrab en JRoig). Encara que sigui adjectiu caduc o no genuí en català, com que l'etim. del mot castellà restava problemàtica, assenyalo ací que un *ARISKO- degué existir en cèltic antic, juntament amb una variant formativa *ARI-SKJO-, car d'ací vénen segons Pok. (*IEW* 895 i 25), irl. mj. *arasca* i *airsce* amb sentit de 'monyó del cap d'un home decapitat' i una acc. anàloga: els explica a base de les arrels ieur. i goidèliques s(€)K- 'tallar' i; SKJO- 'pell'; el preverbi sembla ser la resposta cèltica del gr. *πεποι-*, indoirani *pari-* amb la normal caiguda cèltica de tota *p-*. Jo gosaria conjecturar que en hispano-cèltic *ARISKO- partint de la idea de 'tallar' i 'escarpat' esdevindria 'isolat, esquerp' (cf. *ESQUERP* i l'hispano-port. *ÍNGRIMO*, *-GREME*). Cert que això no és més que una suggerència, no